

ב. לדברי הרמב"ן ועוד ראשונים, אם התינוק נגע ודאי בעיסה – העיסה טמאה ואין להעמידה על חזקה, ורק כאשר אין נגיעתו בעיסה ודאית מועילה חזקת טהרה של העיסה.
ע' פרטים נוספים בקדושים פ).

דף יט (ב)

לו. א. אלו מיני דמים הבאים מן המקור טמאים ואלו טהורים?
ב. האם דם הבא מן המקור טמא משום 'מענינות הוב' והאם יש עליו תורת 'משקה' להכשיר את הזרעים לקבל טומאה?

א. למדו חכמים מהכתוב בפרשת 'זקן ממרא' שיש מיני דמים טמאים באשה ויש טהורים [שעליהם נחלק הזקן על החכמים]. ודרשו מן הכתובים (דמיה, דמיה. ר' אבהו) שארבעה מינים הם הטמאים;
(1) האדום (ביותר) כדם המכה, ובכללו הדם השחור כחרת (= כצבע שחור שבדיו היבש), שאדום הוא מתחילתו אלא שלקה משנעקר. עמוק וחזק מן החרת – טמא. דהה ממנו, אפילו ככחול – טהור. כמפורט בגמרא הגוונים השונים.

העמוק הוא שחור חזק יותר, והדהה הוא החלש (כן פרש"י והסכים הרמב"ן עמו הרמב"ן ועוד, ודהה דברי המפרשים [בשם רבנו שמואל] להפך. וע"ע בסמ"ג לאוין קיא ותרומת הדשן רמז).
ופרשו אמוראים 'דם המכה' באופנים שונים; כדם שור שחוט היוצא בתחילת הכאה של סכין (רב יהודה אמר שמואל); כדם צפור חיה (עולא. ונסתפקו האם כוונתו 'חיה' להוציא שחוטתה או הכוונה לצפור בריאה ולא כחושה); כדם מאכולת של ראש (זעירי); כדם אצבע קטנה של יד שנגפה וחיתתה וחזרה ונגפה, ולא של כל אדם אלא של בחור עד בן עשרים שלא נשא אשה (אמי ורדינאה א"ר אבהו); כדם הקזה (רב נחמן. ודוקא דם ראשון שיוצא, כמבואר בגמרא).

אפשר שאין כאן מחלוקת לדינא אלא כל אחד דיבר לפי המראה שהוא בקי בו (רמב"ן).
והרמב"ם (איסור"ב ה"ח), נקט להלכה כרב נחמן, כעמוד ראשון של דם הקזה של בני אדם. נתן הדם בכוס ומסמיך לו הדם ורואהו.

(2) כקרבן כרכום (= כזוית גן שהכרכום גדל בו. לשון אחר: כנוגה זיו כרכום. רש"י) – כברור שבו (= כעלים שבו הברורים במראה אדמומית יותר מחבריהם), כשהוא לח ועם גושו, ובעלים האמצעיים כמפורט בגמרא.

(3) כמימי אדמה – כאדמת בקעת בית הכרם (שהיא שמנה גמ') ואדומה. ערמב"ם איסור"ב ה"ח, מהר"ם מרוטנברג תרלא) וכיוצא בה (כמפורט בבביתא דעות שונות), מיצף עליה מים כקליפת השום כאשר היא נתונה בכוס, והמים עכורים ולא צלולים. לדברי רבה בר אבהו: במקומה שנו, אבל הביאה ממקום אחר נשתנית מראיתה.

(4) כמוזג – שני חלקים מים וחלק אחד יין חי וחדש (ערמב"ם ורש"י), מהיין השרוני [והוא כיון הכרמלי ללא מזיגה, חדש ולא ישן – כפירוש א' ברש"י].

היה הדם עמוק או דיהה מאותם מראות [מלבד השחור] – נחלקו הדעות אם טמא אם לאו, ומשמע בגמרא שדיחה ביותר טהור לדברי הכל.

הלכה כבר קפרא שכולם כשחור שעמוק מהם טמא דיהה מהם טהור, חוץ מהיין המוזג שאף עמוק ממנו טהור (עפ"י רמב"ם איסור"ב ה"ט, י, ע"ש מ"מ. ובסמ"ג כתב שפסק כן משום שבר קפרא גדול מכל האמוראים. מובא בל"ה).

בית שמאי אומרים: אף כמימי (כלומר לחלוח. מהר"ם מרוטנברג תרלא) תלתן (= צמח ה'חילבה') וכמימי בשר צלי [יתכן והם מיני דמים נוספים הטמאים לב"ש. ויתכן שבכלל המינים האמורים הם אלא שלקן]. ובית הלל מטהרים. [ולתנא קמא שני אלו בספק, ותולים התרומה ואין שורפים].
 הדם הירוק (כמראה האתרוג או כחלמון ביצה ולא ככרתי. עפ"י תוס' ורא"ש); עקביא בן מהללאל מטמא (וכן סובר רבי מאיר, לדברי רבי יוחנן) וחכמים [היינו רבי יוסי] מטהרים [ולתנא קמא תולים].
 יתכן שלרבי מאיר דם ירוק אינו מטמא אלא מדרבנן (עתוס' שצדדו בזה).

א. הרמב"ם במשנה תורה פסק כבית הלל שרק חמשה דמים טמאים והשאר טהורים (ע' בהל' איסורי ביאה פ"ה ובפ"א ה"ב. וכ"פ הרא"ש ועוד). והרמב"ן צדד שהלכה כתנא קמא (וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ), שכמימי תלתן ובשר צלי – תולים. ואולם בדם הירוק כתב הרמב"ן שנראה הלכה כחכמים שמתהרים לגמרי, שכן שנו במסכת עדיות, ומשמע שם שאף עקביא חזר בסופו להורות כחכמים.

ב. עוד כתב הרמב"ן: עכשיו שבטלו רואי דמים, כל שיש בו מראה אדמומית, אפילו כמימי בשר צלי ודיהה ממנו – יושבת עליו שבעה נקיים. וכן בכל מראה שחור, ואפילו כזית ודיהה ממנו, ואפילו דיהה מן הדיהה. אבל בדם הירוק, ואין צריך לומר הלבן ושאר מראות – ודאי אינה יושבת כלום, שלא גזרו אלא על דם ותולדותיו אבל אלו אינן בכלל לפי מה שפסקנו כרבי יוסי וכחכמים בירוק. וכן כתב הרא"ש, שיש לטהר בירוק כחכמים, ופירש בירוק שמראיתו כמראה הזהב.

והר"ש מטרוייש היה אוסר מראה כתם לבן כי שמא בשעה שיצא אדום היה, ועוד משום שאין אנו יודעים מהו כמימי בשר צלי, 'ואני הכותב שאלתי מן הר' משה והר' יצחק אחיו והתירו בלי גמגום' (שו"ת מהר"ם מרוטנברג שעה). ויש מהאחרונים שכתב להחמיר במראה השעוה או חלמון הביצה (מהרש"ל), אבל גם לדעה זו אין להחמיר אלא ברואה כן באקראי ולא בדרך קבע (ב"ח קפה). ודעת שאר אחרונים להקל במראה כזה. ואולם בבדיקת הפסק טהרה יש להחמיר בזה (הכמת אדם ק"ז, ט), ונראה שהוא הדין בשלשה ימים ראשונים שמשבעה נקיים (אגרות משה יו"ד ח"ד י"ו. אם לא בשעת הדחק – ע"ש בח"ב עח).

וכן כתבו להקל במראה חום כעין קליפת ערמונים או קפה, וכן במראה אפור (ע' בפוסקים שם ובשבט הלוי ח"ג קכ"א וח"ו קו, ו). ויש מקלים במראה חום בכתמים ומחמירים בבדיקה, בפרט בשבעה נקיים, ויש מחמירים בזה רק בשלשה ימים ראשונים של שבעת הימים (ע' בשבט הלוי שם ובשיעוריו; אגרות משה יו"ד ח"ב ע"א וח"ג סוס"י נה; טהרת הבית עמ' רצב ואילך. וע' באג"מ יו"ד ח"ב ע"א שכתב להקל בשעת הדחק במראה חום אף בבדיקה בשלשה ימים ראשונים).

ג. יש מי שכתב שאשה הרואה מראה לבן לאחר שרחצה בחמין – יש לטמא, שדם הוא אלא שנתהפך ללבן (עפ"י ב"ח ר"ס קפה). ואולם שאר הפוסקים נקטו שאין לחוש לדבר (עט"ו; אגרות משה יו"ד ח"ב ע. וכתב שם להקל אף בימי ספירת שבעה נקיים, ע"ש. וכתב שאין להמנע מלרחוץ בחמין מחשש שמא תראה דם ויתלבן. וע"ע שבט הלוי ח"ה קו, ד).

ד. נחלקו הב"ח והט"ז (קפה) האם המורה צריך להמתין עד שהמראה יתייבש. וכתבו אחרונים שהמנהג להקל בזה כדעת הש"ך והט"ז. וכתב בפלתי שאע"פ שאין להחמיר, הכל לפי ראות עיני המורה [ויש לפרש, שלעתים שישנם מראות הנראים טהורים אבל במשך הימים בהדרגה נהפכים לאדום ממש מבלי שהאשה מרגשת בכך ואינה באה לשאול שוב, על כן כדאי לייעץ לאשה להימנע מתשמיש יומיים שלשה עד שיתברר מצבה. שבט הלוי ח"ה קו, ב. וע"ע בשיעוריו קפה, א].

ה. לענין תלייה בכתמים, הואיל ואין אנו מבחינים במיני הדמים השונים, אנו תולים בדבר אחר שבאותו גוון, כגון דם אדום בדם מאכולת, וכן כל מיני שחור בשחור, עד שיתברר לפי הדעת שאין האודם ההוא דומה לאודם הכתם שאז אין תולים. וכן הדין כאשר אבד הכתם ואינו לפנינו להשוותו. וכן המנהג (עפ"י הרמב"ן; תורא"ש).

ב. דם הבא מן המקור – מטמא משום דם נדה או זבה.

היה הדם ממראה טהור כגון דם ירוק לחכמים, אעפ"י שהיא זבה מקודם – אין אותו הדם מטמא משום מעינותיה, לפי שאינו דומה לרוק המתעגל (= מתאסף. רש"י) ויוצא. ולדברי חכמים אף אין עליו תורת 'משקה' להכשיר את הזרעים (שאינו בכלל דם חללים), ואילו ר"מ סבר שאף לפי הדעה שאינו דם טמא, יש בו תורת משקה להכשיר (גזרה שוה 'שילוח שילוח' ממים).

א. יש מפרשים שלר"מ אינו מכשיר אלא דם ירוק הבא לאחר דם אדום, שהאשה טמאה, אבל לא דם ירוק שבאשה טהורה (עפ"י ספר הישר לר"ת תשובה כ. וכן מובא ברמב"ן).

ב. כפי הנראה, ר"מ סובר בכל המראות האמצעיות, כגון אדום שדיה – שמכשירין את הזרעים (עפ"י חזו"א קו, ד).

ג. דם נדה; מבואר בתוס' (וכן בספר הישר לר"ת תשו' כ) שהוא מכשיר בין לר"מ בין לחכמים, כפי שדרשו בתוספתא (שבת ט) בגזרה שוה. וכן פסק הרמב"ם (טומאת אוכלין י) שדם נדה מכשיר, וכסתם מתניתין במכשירין ודלא כרבי אלעזר בן עזריה (ו.ו. לקוטי הלכות). ואילו ברמב"ן מבואר שלחכמים אינו מכשיר.

לז. מה דין הנגעים דלהלן?

א. בהרת שיש בה שער לבן ואין ידוע אם השער הלבן קדם לבהרת אם לאו.

ב. נגע שיש בבית, בכותל אחד.

ג. צרעת הבגד שפרחה בכולו.

א. שער לבן שקדם לבהרת – טהור. ספק אם קדם אם לאו – טמא (שדרך השער להלבין מחמת הנגע, הלכך אין מעמידים האדם על חזקת טהרתו. תוס'). ורבי יהושע אומר: כהה (וטהור. רבה. י"ג: 'רבי יהושע קיהה' – וטיהר (עתוס'), שנאמר לטהרו. ע' נזיר סה:).

הלכה כחכמים. ונראה שטומאתו מספק (רמב"ם הל' טומאת צרעת ב, ט).

ב. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אין הבית טמא עד שיראה (הנגע) כגודל) שני גריסים על שתי אבנים בשני כותלים בקרן זוית, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס (קיר; קירות). וחכמים חולקים ומטמאים אפילו בכותל אחד.

ג. רבי יונתן (י"ג נתן) בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחת בגדים שהיא טהורה, נאמר 'קרחת' ו'גבתת' בבגדים כבאדם, מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור. ופשט הסוגיא שחכמים חולקים ומטמאים. הרמב"ם (טומאת צרעת יב, ח) פסק פריחה בבגדים – טהור. ובמשנה למלך כתב שגם חכמים לא נחלקו בדבר. ובחזו"א (נגעים ג, ח) נקט עפ"י סוגיתנו שחכמים חולקים (ע"ש בטעם הדבר שהרמב"ם פסק כר"ג).